

αρη 311.1 - παραδοσιακη αρχιτεκτονικη και συγχρονοι προβληματισμοι

αντρη παναγιδου - ελενα γενναρη - κων/να χατζηκωστα - κων/νος μαρκου

Η Λάνια είναι ένα μικρό, πεδινό, αγροτικό, χωριό κτισμένο στους πρόποδες του Τροόδους. Είκοσι-έξι χιλιόμετρα από τη Λεμεσό, στον κύριο δρόμο Λεμεσού-Τροόδους, δεσπόζει ανάμεσα στα κρασοχώρια της περιοχής. Στα βόρεια, νότια και ανατολικά του χωριού ξεπροβάλλουν ψηλές βουνοκορφές σε σχήμα «πετάλλου», που το ύψος τους σε ορισμένες περιπτώσεις ξεπερνά τα 700 μέτρα.

Από γεωλογικής άποψης, στη διοικητική έκταση του χωριού κυριαρχούν οι αποθέσεις του σχηματισμού της Πάχνας (εναλλασσόμενες στρώσεις κρητίδων, μαργών και ψαμμιτών) και οι αποθέσεις του σχηματισμού Λευκάρων (μάργες, κρητίδες και μαργαϊκές κρητίδες). Πάνω στα πετρώματα αυτά αναπτύχθηκαν ασβεστόχρα εδάφη.

Η οδική σύνδεση της Λάνιας με τη γύρω περιοχή δεν είναι πυκνή. Ένας μόνο δρόμος συνδέει το χωριό στα νοτιοδυτικά (περί το 1 χλμ.) με τον υπεραστικό δρόμο Λεμεσού-Πλατρών-Τροόδους. Μέσω του υπεραστικού αυτού δρόμου η Λάνια συνδέεται στα νοτιοδυτικά με τα γειτονικά χωριά Δώρος (περί τα 2 χλμ.) και Μονάγρι (περί τα 2,5 χλμ.).

Το 1881 η Λάνια είχε 258 κατοίκους που αυξηθήκαν στους 276 το 1891, μειώθηκαν στους 263 το 1901 αλλά αυξήθηκαν πάλι στους 349 το 1911, στους 368 το 1921, στους 376 το 1931 και στους 381 το 1946. Το 1960 οι κάτοικοι μειώθηκαν στους 282 και στους 214 το 1973, αυξήθηκαν στους 245 το 1976 αλλά μειώθηκαν στους 197 το 1982.

Σε μικρή απόσταση από τον οικισμό της Λάνιας, ακριβώς στα δεξιά του κύριου υπεραστικού δρόμου Λεμεσού-Πλατρών-Τροόδους βρίσκεται ο περίφημος δρυς της Λάνιας, η ηλικία του οποίου υπολογίζεται ότι ξεπερνά τα 300 χρόνια. Οι κάτοικοι του χωριού τον αποκαλούν «βασιλικό δρυ», ίσως για να τονίσουν ότι είναι ένας από τους πιο μεγαλοπρεπείς και πιο παλαιούς δρυές της Κύπρου.

Για την ονομασία του χωριού υπάρχουν διάφορες εκδοχές:

- α) Ότι προήλθε από το πουλί αετόματος (στην Ελλάδα είναι γνωστό ως κεφάλας), που λέγεται λανιός (το δε θηλυκό λέγεται λάνια)
- β) Ότι προήλθε από τις πολλές βαλανιδιές (είδη δρυός) που υπήρχαν στην περιοχή (μεταξύ αυτών και ο δρυς της Λάνιας που ανεφέρθη πιο πάνω). Οι καρποί των δεντρών αυτών λέγονται βαλανίδια ή και βαλάνια (τα), εξού και η ονομασία Λάνια.
- γ) Ότι προήλθε από την κόρη του Θεού Διόνυσου, Θεού του κρασιού, «Λάνα»

Αν και δεν αναφέρεται σε μεσαιωνικές πηγές, το χωριό πιθανότατα υφίστατο, και κατά την περίοδο της Φραγκοκρατίας, οπότε ίσως να αποτελούσε ιδιωτικό φέουδο κάποιας οικογένειας ευγενών. Στην τοποθεσία όπου βρίσκεται η Λάνια, ο χάρτης του Abraham Ortelius του 1573 δείχνει σημειωμένο οικισμό με την ονομασία Cagna. Με την ίδια ονομασία ο οικισμός Cagna σημειώνεται και σε άλλους παλαιούς χάρτες.

ευρύτερη γεωγραφική θέση Λάνιας

πανοραμική όψη του χωριού

Το όμορφο καταπράσινο γαλήνιο τοπίο του χωριού προσέλκυσε αρκετούς ξένους, κυρίως Βρετανούς, οι οποίοι αγόρασαν γη μέσα και έξω από τον οικισμό και έχτισαν εξοχικές κατοικίες. Έτσι, το χωριό λειτουργεί τόσο ως τουριστικό θέρετρο με αρκετούς προσωρινούς κατοίκους αλλά και ως ένα χωριό μόνιμης κατοίκησης. Τις τελευταίες δεκαετίες το χωριό επηρεάστηκε από την αστυφιλία με πολλούς χωριανούς να πωλούν τα σπίτια τους και να μετακομίζουν στις πόλεις. Εντούτοις, λόγω του αγροτουρισμού που χαρακτηρίζει το χωριό, η Λάνια αποτελεί πόλο έλξης όχι μόνο για επίσκεψη αλλά και για μόνιμη κατοίκηση από άτομα του εξωτερικού. Έτσι το χωριό χαρακτηρίζεται ολόχρονα από μια ζωντάνια, η οποία ενισχύεται από τα διάφορα δημόσια κτίρια που την χαρακτηρίζουν με ιστορικό και πολιτιστικό υπόβαθρο.

Οι κάτοικοι του χωριού ασχολούνται κυρίως με την καλλιέργεια αμπελιών όπως και αμυγδαλιών, ενώ παρατηρείται και ένας μεγάλος αριθμός κατοίκων που ασχολείται με τις τέχνες, μετατρέποντας χώρους των κατοικιών τους σε εργαστήρια ή ακόμη και σε χώρους έκθεσης.

Στην είσοδο του χωριού υπάρχει μια παλιά παραδοσιακή βρύση. Από τη βρύση αυτή έπαιρναν νερό όλοι οι κάτοικοι, στα πιο παλιά χρόνια, για όλες τις ανάγκες τους. Η βρύση που σήμερα αποτελεί αξιοθέατο για τους τουρίστες και τους νέους του χωριού, αποτελεί παράλληλα και ανάμνηση για τους γηραιότερους.

Ένα από τα κυριότερα αξιοθέατα του χωριού είναι η εκκλησία, αφιερωμένη στην Παναγία, η οποία δεσπόζει στο κέντρο του χωριού. Μέσα σ' αυτή βρίσκεται φυλαγμένη, ανάμεσα σ' άλλους θησαυρούς, η θαυματουργός εικόνα της Παναγίας του Βαλανά. Η εκκλησία αυτή βρίσκεται 1,5 χλμ. βόρεια του χωριού. Μια δεύτερη εκκλησία που είναι αφιερωμένη στην Παναγία Ελεούσα είναι κτίσμα του τέλους του 19ου αιώνα.

Στη Λάνια σώζεται ένας από τους λίγους διατηρημένους ληνούς της Κύπρου. Ο ληνός της Λάνιας σώζεται όπως ακριβώς ήταν τον καιρό που χρησιμοποιήθηκε από τους προγόνους μας. Ο ληνός, που βρίσκεται πολύ κοντά στην εκκλησία, συντηρήθηκε και είναι πάντοτε ανοικτός για τους επισκέπτες

Περπατώντας κανείς στο χωριό θα γοητευθεί από τα παραδοσιακά πλακόστρωτα δρομάκια του, στις άκρες των οποίων οι κάτοικοι διατηρούν λογιών-λογιών λουλούδια, που γεμίζουν την ατμόσφαιρα με μεθυστικές μυρωδιές. Μερικά από τα δρομάκια αυτά διατηρούν, παρ' όλη τη φθορά του χρόνου, την αρχική παραδοσιακή τους μορφή, το παραδοσιακό "θεμέλιο".

Η καλλιέργεια αμπελιών ως κύρια ασχολία των κατοίκων

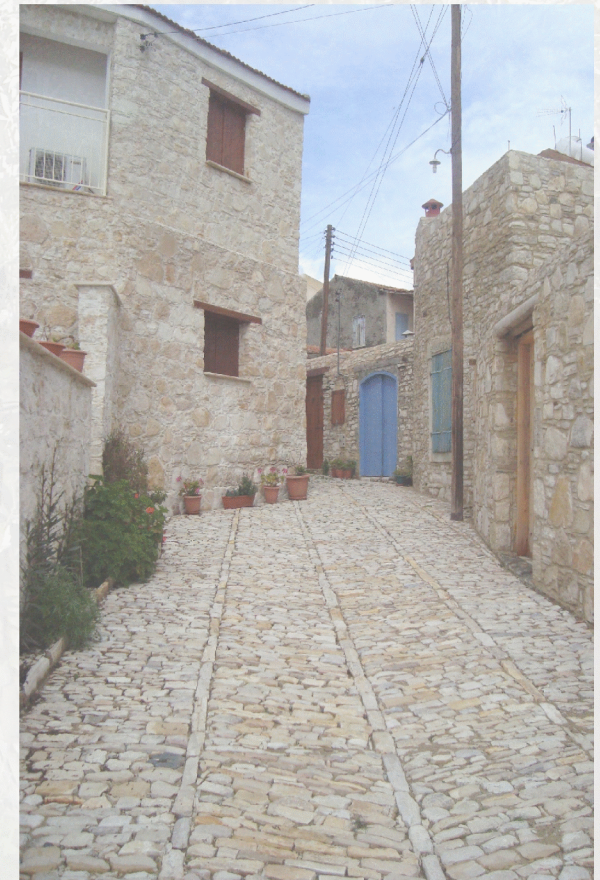
Η παραδοσιακή βρύση στην είσοδο του χωριού

Εκκλησία της Παναγίας της Ελεούσας

Ένας από τους χαρακτηριστικούς ληνούς της Λάνιας

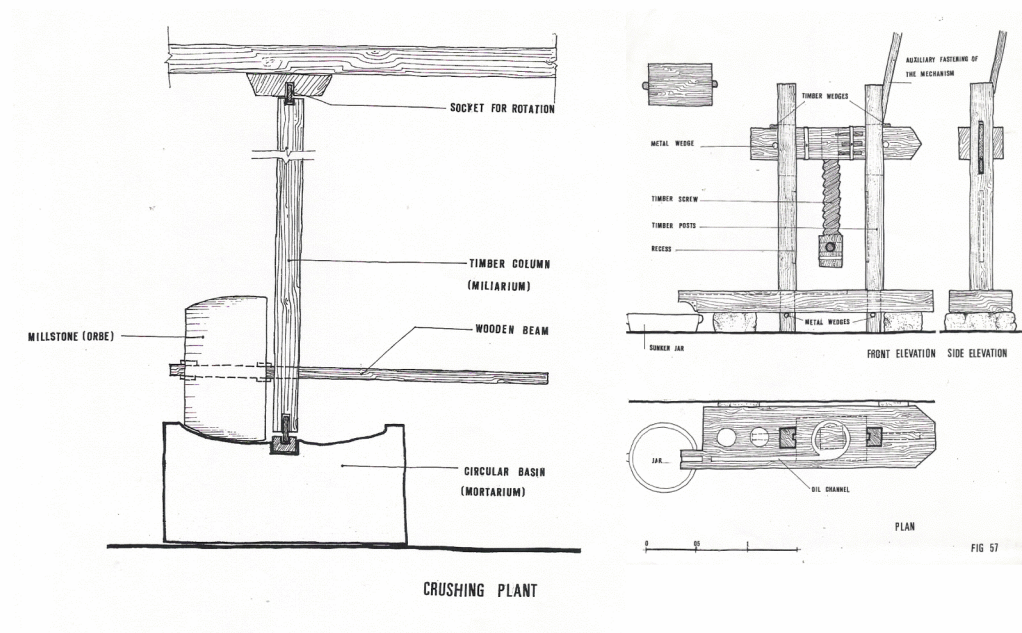

Παραδοσιακό λιθόστρωτο δρομάκι

Αναμφίβολα, η κοινωνική ζωή των κατοίκων της Λάνιας ήταν πλούσια σε αρκετούς τομείς όπως: γεωργία, κυρίως καλλιέργεια αμπελιών και αμυγδαλιών, αλλά και αγγειοπλαστική. Το χωριό φημίζεται κυρίως για την παραγωγή κρασιού και ελαιόλαδου. Στον οικισμό βρίσκεται τόσο ένας ληνός όσο και ένα ελαιοτριβείο τα οποία σήμερα αποτελούν σημεία αναφοράς του χωριού και λειτουργούν κυρίως ως μουσεία.

Ο ληνός λειτουργεί με το σύστημα του μοχλού. Αποτελείται από διπλή οριζόντια δοκό που λειτουργεί ως μοχλός πίεσης. Από τον ξύλινο κοχλία στη μια άκρη της δοκού και από τον ογκώδη λίθο, βαρίδιο, στο κάτω άκρο του κοχλία.

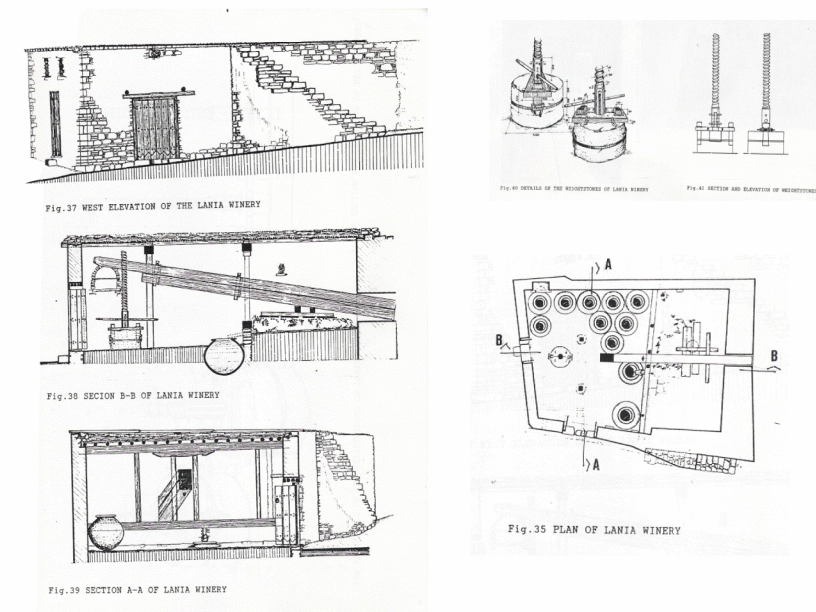
Ο ελιόμυλος αποτελείται από ένα πέτρινο μύλο για άλεσμα των ελιών με τη βοήθεια της μυλόπετρας. Στο κέντρο της μυλόπετρας υπάρχει οπή από όπου διέρχεται μεγάλος ξύλινος άξονας. Ακόμη, υπάρχει και μηχανισμός συμπίεσης της αλεσμένης μάζας, το πιεστήριο.

Ελαιοτριβείο ή ελιόμυλος

Σκηνή από τον παραδοσιακό ληνό της Λάνιας, στοιχείο που χαρακτηρίζει την κοινωνική ζωή των κατοίκων

Αρχιτεκτονικά σχέδια και διαγράμματα που εξηγούν την λειτουργία του ληνού

Αριστερά - Γραφείο κοινοτάρχη → Πρώην σχολείο

Ληνός

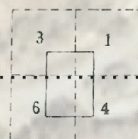

Κρήνη χωριού

Παλιά δικαστήρια και Αστυνομικός σταθμός

REFERENCES

Εκκλησία της Παναγίας

Καφενείο χωριού

Ληνός

- Δημόσια κτίσματα τοπικής σημασίας
- Δημόσια κτίσματα υπερτοπικής σημασίας
- Ιδιωτικές κατοικίες / Άλλα

1 : Υπεραγορά του χωριού

2 : Εκκλησία της Παναγίας της Ελεούσας

3 : Ληνός - Αρχαιοελληνικό εργαστήριο παραγωγής κρασιού

4 : Εργαστήριο χειροτεχνίας - Gallery - Καφετέρια

Δείγματα δημόσιων κτισμάτων του χωριού

Πολλοί από τους χώρους κοινωνικής συναναστροφής π.χ η εκκλησία και το καφενείο του χωριού αποτελούν δείγματα δημόσιων χώρων παλαιότερης εποχής. Οι δημόσιοι χώροι δεν είναι συγκεντρωμένοι σε ένα κεντρικό χώρο αλλά αναμιγνύονται με τις ιδιωτικές κατοικίες και κυρίως αναπτύσσονται κοντά σε πλατώματα.

Σύμφωνα με τους κάτοικους του χωριού, στην περιοχή όπου σήμερα βρίσκεται η Λάνια υπήρχαν μικρά φέουδα σκορπισμένα τα οποία, μετά την κατάληψη της Κύπρου από τους Τούρκους (16ο αιώνα) και την κατάργηση του φεουδαρχικού συστήματος, αναπτύχθηκαν δημιουργώντας τον σημερινό πυρήνα του χωριού. Με αυτόν τον τρόπο, ο οικισμός ερμηνεύεται κατοπικά σαν ενιαίος, χωρίς να χωρίζεται σε επιμέρους γειτονιές ή ενότητες. Ακόμη, δεν παρατηρούνται ίχνη τεμαχισμού του οικισμού σε τμήματα έστω ονομαστικά.

Διάγραμμα κύριων και επιμέρους ζωνών κυκλοφορίας

■ Κύριος άξονας κυκλοφορίας, «δακτύλιος»

■ Επιμέρους δρομάκια

Διάγραμμα διακίνησης οχημάτων και πεζών

■ Δρόμοι διακίνησης πεζών

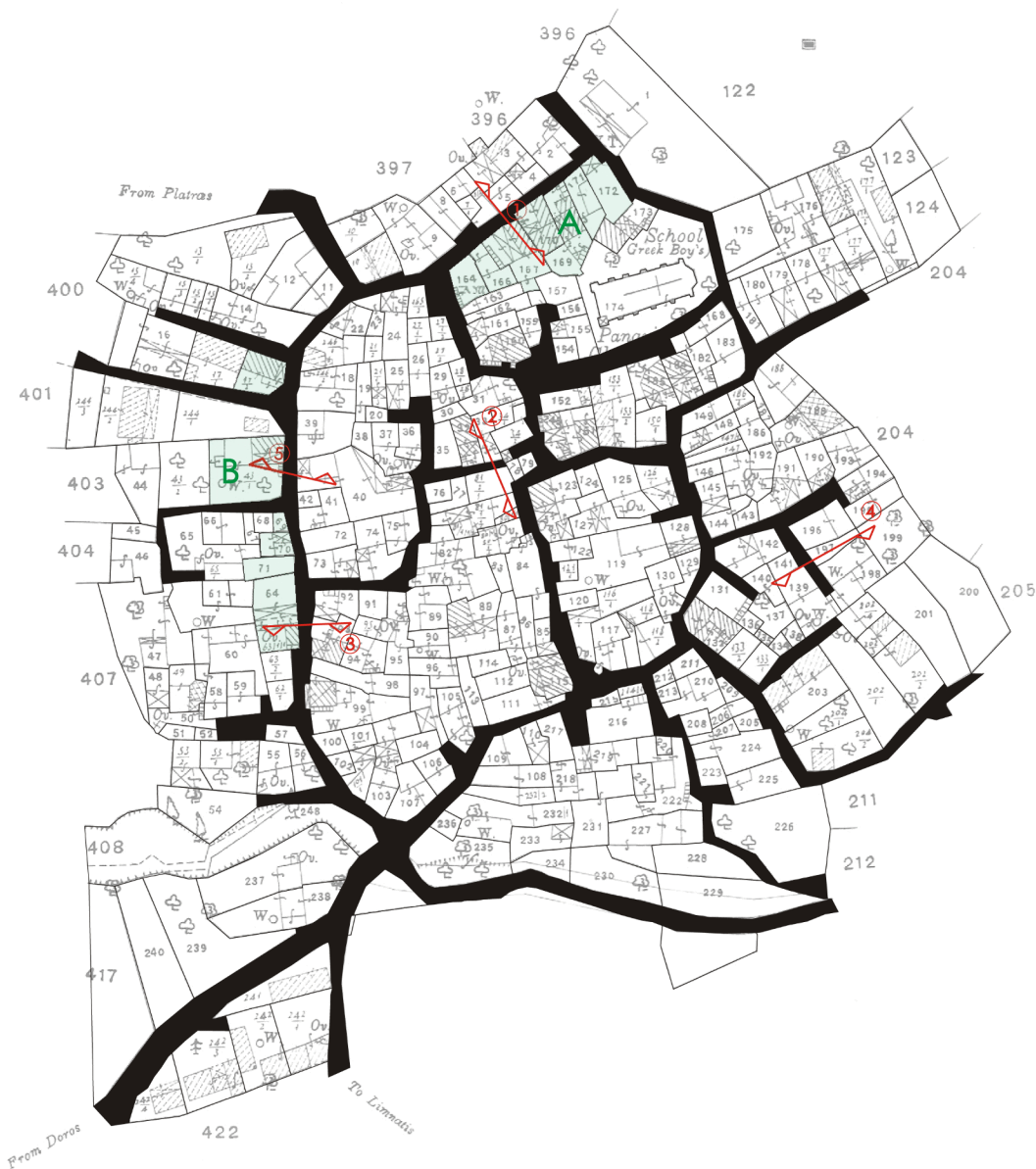
■ Δρόμοι διακίνησης αυτοκινήτων

Ο οικισμός της Λάνιας χαρακτηρίζεται από έναν κεντρικό άξονα κυκλοφορίας ο οποίος αγκαλιάζει τον πυρήνα του χωριού σε σχήμα «δακτύλιου». Επιπλέον, διάφορα στενά παραδοσιακά δρομάκια λειτουργούν ως επιμέρους άξονες κυκλοφορίας, τέμνοντας το «δακτύλιο». Οι δρόμοι του χωριού ήταν όλοι λιθόστρωτοι με τοπική πέτρα, με δύο οριζόντιες σειρές πετρών τοποθετημένων κατακόρυφα. Οι δρόμοι ήταν στενοί, ευνοώντας την κοινωνικοποίηση των κατοίκων του χωριού την εποχή εκείνη αλλά είχαν το ιδανικό πλάτος καλύπτοντας τις τότε ανάγκες. Ένα άλλο χαρακτηριστικό στοιχείο του χωριού είναι τα αδιέξοδα.

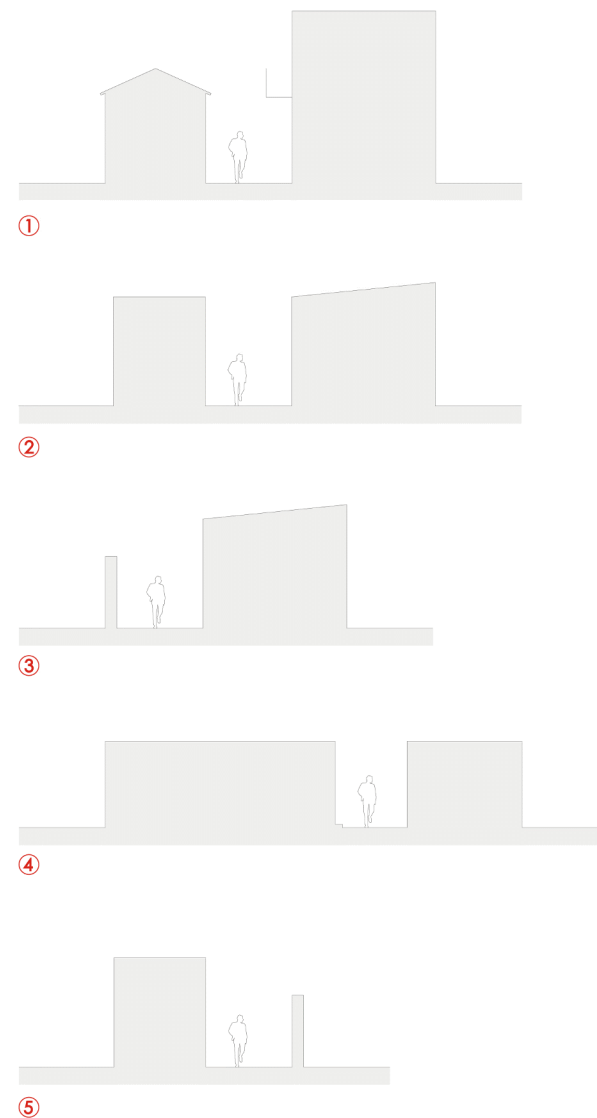

Αρκετά από τα επιμέρους δρομάκια του χωριού έχουν διατηρηθεί με το παραδοσιακό λιθόστρωτο. Οι υψομετρικές όμως διαφορές του εδάφους, η σκαλωτή αναβάθμιση, περιορίζουν την διακίνηση των αυτοκινήτων σε ορισμένα από αυτά τα δρομάκια. Κυρίως, σκαλωτή αναβάθμιση παρατηρείται σε δρομάκια που είναι αδιέξοδα και οδηγούν σε ιδιωτικές

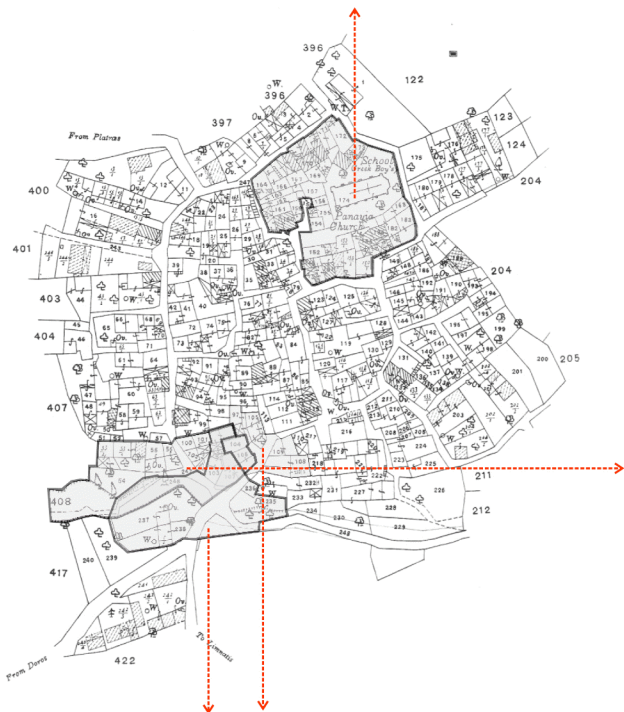

Η σχέση πλάτους δρόμου και ύψους κτισμάτων δεν είναι σταθερή, καθώς μεταλλάσσεται στα διάφορα σημεία του χωριού. Η εμπειρία του χρήστη επηρεάζεται τόσο από τη σχέση μεταξύ των κτισμάτων, αλλά και από τη συνεχή μεταλλαγή του πλάτους του δρόμου.

Η ανθρώπινη κλίμακα ορίζεται τόσο από τα κτίσματα, όσο και από το πλάτος του δρόμου. Τα κτίσματα μπορεί να είναι είτε διώροφα από τη μια πλευρά και ισόγεια από την άλλη, είτε ισόγεια και από τις δύο πλευρές, είτε ισόγεια από τη μια πλευρά και μαντρότοιχο από την άλλη.

- Πλάτωμα / Διεύρυνση δρόμου
- Δημόσια κτίσματα τοπικής σημασίας
- Δημόσια κτίσματα υπερτοπικής σημασίας
- Ιδιωτικές κατοικίες / Άλλα

- Παραδοσιακό Μουσείο Λάνιας
- Ελαιοτριβείο
- Εκκλησία Παναγίας
- Ληνός - Αρχαιοελληνικό εργαστήριο παραγωγής κρασιού
- Καφενείο χωριού
- Κρήνη χωριού
- Ευαγόρειο Ιατρικό Κέντρο Λάνιας / Τμήμα Νοσοκομείου Πλατρών
- Craft Shop Λάνιας
- Ταβέρνα χωριού
- Εργαστήριο χειροτεχνίας - Gallery - Καφετέρια

Ο οικισμός της Λάνιας λόγω της συνεχούς ανανέωσης του πληθυσμού του από νέους κατοίκους, σε συνάρτηση με τη φθόρα ως αποτέλεσμα του περάσματος του χρόνου, έχει δεχτεί αλλοιώσεις σε όλα τα επίπεδα. Αυτό οφείλεται τόσο στην έλλειψη γνώσης για τα αυθεντικά τοπικά χαρακτηριστικά αρχιτεκτονικής, όσο και στην αμέλεια για συντήρηση.

Εντούτοις, έχει παρατηρηθεί προσπάθεια αποκατάστασης υφιστάμενων κτισμάτων. Τόσο μορφολογικά, όσο και τυπολογικά χαρακτηριστικά έχουν παραποιηθεί με τέτοιο τρόπο με αποτέλεσμα ο αρχικός παραδοσιακός χαρακτήρας του χωριού να μην είναι ευδιάκριτος. Μορφολογικά στοιχεία όπως : τα παράθυρα, οι πόρτες, οι ηλιακοί, οι καμάρες κτλ. αλλάζουν σε επίπεδο αναλογιών και υλικών ενώ παρατηρείται έντονα η προσθήκη ή η αφαίρεση επιχρίσματος όψεων. Παρατηρείται επίσης και η προσθήκη διακόσμησης η οποία δεν εντοπίζεται σε παλαιότερα κτίσματα. Σε τυπολογικό επίπεδο, οι επεκτάσεις παραδοσιακών κτισμάτων για ικανοποίηση σύγχρονων αναγκών έχουν επιφέρει αλλοίωση στις όψεις. Ακόμη, ενώ η στέγαση των παραδοσιακών κτισμάτων γινόταν κυρίως με δώματα -εκτός από μερικά μεταγενέστερα κτίσματα αστικού τύπου-, παρατηρείται η μετατροπή των δωματίων σε διόρικτες στέγες με κεραμίδι.

Σημαντική θεωρείται και η μέθοδος κατασκευής όσον αφορά τις επιδιορθώσεις η οποία λόγω έλλειψης τεχνίτων γίνεται περισσότερο επιφανειακή με αποτέλεσμα και πάλι η αλλοίωση των κτισμάτων σε επίπεδο επεξεργασίας των επιφανειών - τοποθέτησης της πέτρας- κάτι που αμβλύνεται και λόγω της έλλειψης υλικών που να εναρμονίζονται με τα παραδοσιακά (π.χ βολιτζία).

Παρόλ' αυτά, τα τελευταία χρόνια γίνονται προσπάθειες ώστε να αποκαλύψουν τα πρωτότυπα χαρακτηριστικά των παραδοσιακών κτισμάτων αλλά και ποιότητων που αφορούσαν τον οικισμό γενικότερα. Συγκεκριμένα, επαναφέρεται η χρήση λιθόστρωτου στους δρόμους του χωριού, ενώ κτίσματα που έχουν ιδιαίτερη σημασία για το χωριό λόγω της χρήσης τους π.χ ληνός, ελαιοτριβείο αποκαταστάθηκαν και διατήρησαν τον αρχικό τους χαρακτήρα.

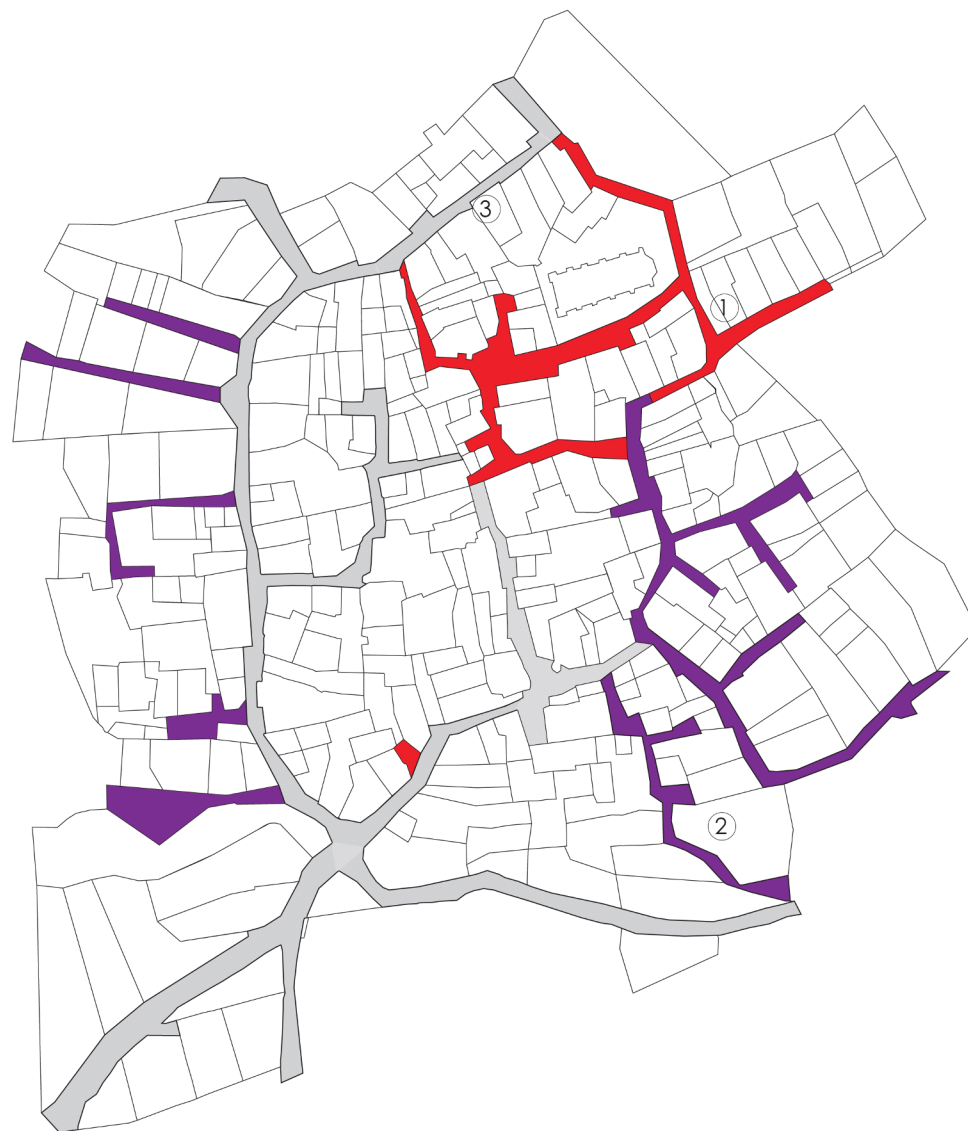
① η χρήση πλακόστρωτου έχει αλλοιώσει τα παλαιότερα παραδοσιακά λιθόστρωτα

② το παραδοσιακό λιθόστρωτο το οποίο διατηρείται σε ορισμένα τμήματα του χωριού

③ η χρήση ασφάλτου έχει αλλοιώσει την παλαιότερη επένδυση των δρόμων με λιθόστρωτο

Διάγραμμα υλικών στους δρόμους

■ πλακόστρωτο ■ λιθόστρωτο ■ ασφαλτος

1: Στο συγκεκριμένο κτίσμα η επέμβαση αφορά την μετατροπή του δώματος σε στέγη με κεραμίδι. Αυτό φαίνεται έντονα από την αλλαγή τρόπου δόμησης (όχι οριζόντιες στρώσεις πέτρας αλλά κεκλιμένη). Αρνητική θεωρείται ακόμη και η αλλοίωση της αναλογίας του παραθύρου το οποίο δημιουργήθηκε αργότερα και το οποίο φέρει χρώμα και τύπο μεντεσέ διαφορετικό του παραδοσιακού.

2: Το πιο πάνω κτίσμα αλλάζει το υφιστάμενο ύψος του δρόμου σε σχέση με την είσοδο της οικίας.

3: Η χρήση επιχρίσματος, η αντικατάσταση της ξύλινης πόρτας με μεταλλική, όπως και η αφαίρεση του ανωφλιού, έχουν αλλοιώσει την παραδοσιακή όψη του κτίσματος.

6: Το κλείσιμο της καμάρας και η προσθήκη πόρτας σε αυτή (με τις χαράξεις και τη διακόσμηση της) δεν εναρμονίζονται με τα παραδοσιακά στοιχεία. Επιπλέον, το λευκό επίχρισμα της πέτρας σαν μεταγενέστερη επέμβαση κρίνεται επίσης αρνητική.

7: Η παραπάνω επέμβαση κρίνεται αρνητική τόσο για τη χρήση παραθύρου από αλουμίνιο, όσο και για την ανέγερση ορόφου επιχρισμένου με τσιμέντο.

6: Αρνητική κρίνεται η μετατροπή του παραδοσιακού δώματος σε δίρριχτη στέγη.

1: Η κατοικία ξεχωρίζει από τα παραδοσιακά κτίσματα του χωριού κυρίως επειδή το κόκκινο τούβλο χρησιμοποιείται σαν επένδυση και συνδυάζεται με λευκό επίχρισμα. Επιπλέον, σε επίπεδο μορφολογίας, τα ανοίγματα και οι πόρτες από αλουμίνιο λευκού χρώματος δεν δημιουργούν σύνδεση με τα παραδοσιακά. Το ίδιο πρόβλημα παρουσιάζεται και στις αναλογίες στην τυπολογία.

2: Η κατοικία ενώ βρίσκεται περιφερειακά του πυρήνα, εντούτοις σχεδιάζεται με τρόπο ώστε να ξεχωρίζει από τα παραδοσιακά κτίσματα του οικισμού. Δεν χαρακτηρίζεται από κάποια συγκεκριμένη παραδοσιακή τυπολογία. Στην όψη της έχει καμάρες ενώ λείπει η σύνδεση με βασικά χαρακτηριστικά τυπολογίας των παραδοσιακών κτισμάτων όπως είναι η σχέση μέσα-έξω, η έννοια της εισόδου κτλ. Η κατοικία στηρίζεται επίσης σε pilotties, χαρακτηριστικό και πάλι που ξεχωρίζει. Επιπλέον, η χρήση υλικών κρίνεται αρνητική.

3: Η κατοικία κρίνεται αρνητικά κυρίως λόγω της μορφολογικής της προσέγγισης. Η οροφή -η οποία είναι δόρυχη με κεραμίδι-, η χρήση πλακόστρωτου για επένδυση και οι αναλογίες των θύρων και των παραθύρων της είναι στοιχεία που δεν χαρακτηρίζουν τον παραδοσιακό οικισμό.

Στην Λάνια συναντάμε ορισμένους τύπικούς χώρους της κυπριακής κατοικίας, όπως το μακρυνάρι, το δίχωρο και τον ηλιακό καθώς και βοηθητικούς χώρους. Τους χώρους αυτούς τους βρίσκουμε διατεταγμένους κυρίως στο ισόγειο αλλά και σε δώροφη διάταξη είτε ο όροφος καταλαμβάνει όλο το ισόγειο είτε τμήματα της.

Στην περιοχή του χωριού παρατηρούνται τρεις τρόποι εισόδου στους χώρους της κάθε οικίας. Ο συνηθέστερος τύπος εισόδου είναι: α) **μέσω της αυλής**, που από αυτήν επιτυγχάνεται η πρόσβαση σε όλους τους χώρους της οικίας. Ο δεύτερος τύπος εισόδου είναι **μέσω του κτίσματος**. Ο τρίτος τύπος εισόδου είναι: γ) **μέσω ηλιακού** που δεν είναι συχνός και χαρακτηριστικός του χωριού αλλά παρουσιάζεται σε ορισμένα κτίσματα.

Στην πρώτη ομάδα η είσοδος από το δρόμο επιτυγχάνεται μέσω της αυλής, η οποία απομονώνεται με αυτόν με ψηλό μαντρότοιχο. Ο κύριος όγκος της κατοικίας, βρίσκεται στο βάθος του οικοπέδου μακριά από το δρόμο.

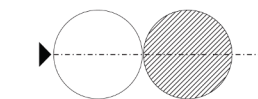
Στη δεύτερη ομάδα η είσοδος από το δρόμο γίνεται μέσω του κτίσματος που προσφέρει άμεση πρόσβαση στο εσωτερικό της κατοικίας.

Στην τρίτη ομάδα η είσοδος από το δρόμο στο κτίσμα γίνεται μέσω του ηλιακού, ενώ ο κύριος όγκος της κατοικίας βρίσκεται επίσης στο βάθος του οικοπέδου. Στην περίπτωση αυτή ο κύριος όγκος είναι είτε μονόροφος είτε διόροφος.

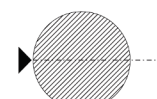
Το μακρυνάρι είναι ο ορθογώνιος παραλληλεπίπεδος χώρος που αποτελεί την κυρίως κατοικία και λειτουργεί ταυτόχρονα σαν καθημερινό σαλόνι και χώρος ύπνου με διαστάσεις που κυμαίνονται από 8 έως 11 μέτρα στις μεγάλες πλευρές ενώ από 4 έως 4,5 μέτρα στις μικρές.

Το δίχωρο ή παλάτι αποτελεί εξέλιξη του προηγούμενου τύπου, που προέκυψε από τη συνένωση δύο μακρυναριών, η οποία επιτεύχθηκε με την τοποθέτηση καμάρας στο μέσο, ξύλινου δοκαριού ή υποστυλώματος. Ο ενιαίος αυτός χώρος περίπου τετραγωνικής κάτοψης έχει διαστάσεις που κυμαίνονται από 6 έως 9 μέτρα. Το ύψος που κυμαίνεται από 3,5 έως 5 μέτρα και αυτό γιατί το ύψος είναι ανάλογο με το άνοιγμα της εσωτερικής καμάρας. Παρόλο που είναι ένας ενιαίος χώρος, η νεφκά ουσιαστικά τον επιμερίζει στα δύο νοητά τμήματά του και οργανώνονται με αυτόν το τρόπο διαφορετικές λειτουργίες. Έτσι, το τμήμα το οποίο ανοίγει στην αυλή συγκεντρώνει τις λειτουργίες που έχουν αμεσότερη σχέση με αυτή, ενώ το άλλο τμήμα φιλοξενεί το χώρο ύπνου.

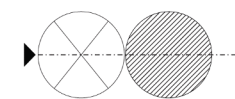
Ο ηλιακός είναι χώρος ημιυπαιθριος μέσω του οποίου γίνεται η μετάβαση από το δρόμο στην αυλή ή από την αυλή στο κύριο κτίσμα. Εκτός όμως από χώρο κίνησης αποτελεί και χώρο στάσης που φιλοξενεί αρκετές από τις λειτουργίες της κυρίως κατοικίας.

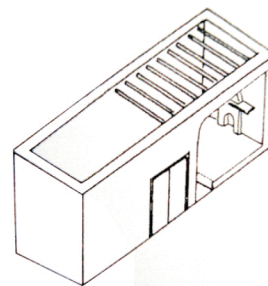
α: είσοδος-αυλή-κατοικία

β: είσοδος-κατοικία

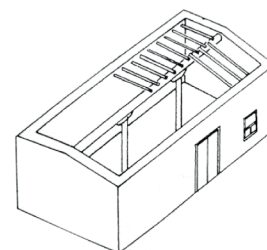
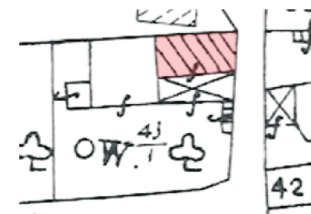
γ: είσοδος-ηλιακός-κατοικία

μακρυνάρι

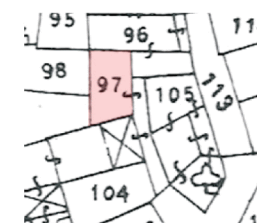
παράδειγμα μακρυναριού στην Λάνια

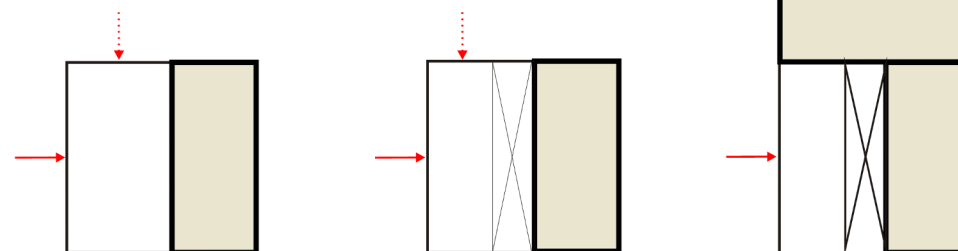
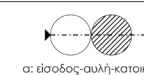
δίχωρο με κεντρική δοκό (νευκά)

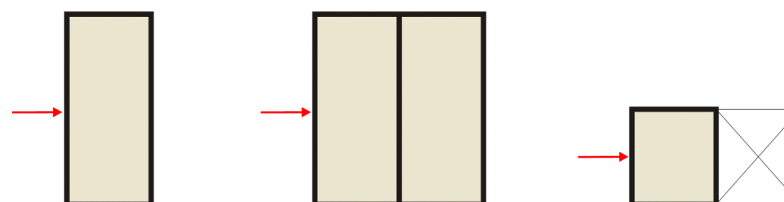
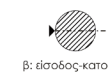
παράδειγμα δίχωρου στην Λάνια

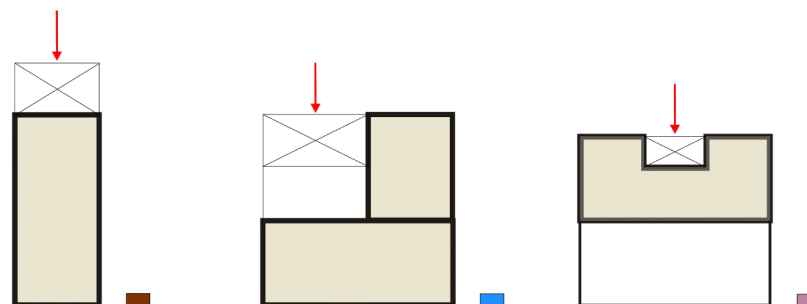
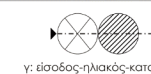
Είσοδος μέσω αυλής

Είσοδος μέσω κτίσματος

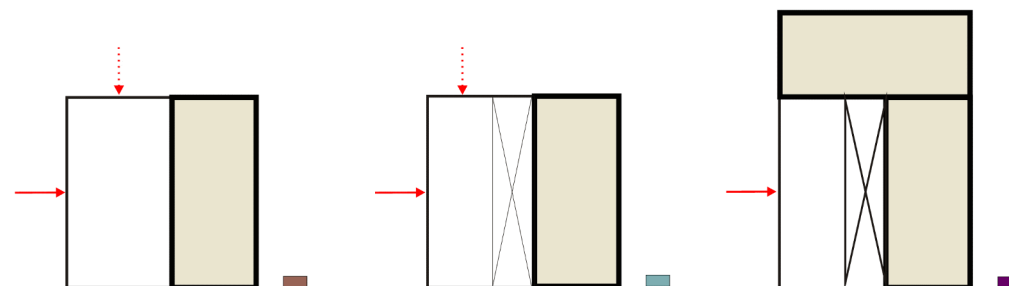
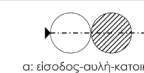

Είσοδος μέσω ηλιακού

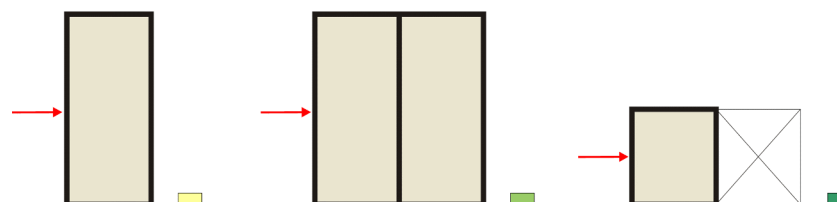

- μονόχωρο κτίσμα στο πίσω μέρος
- κτίσμα με ηλιακό στο πίσω μέρος
- κτίσμα με ηλιακό στο πίσω μέρος

■ Είσοδος μέσω αυλής

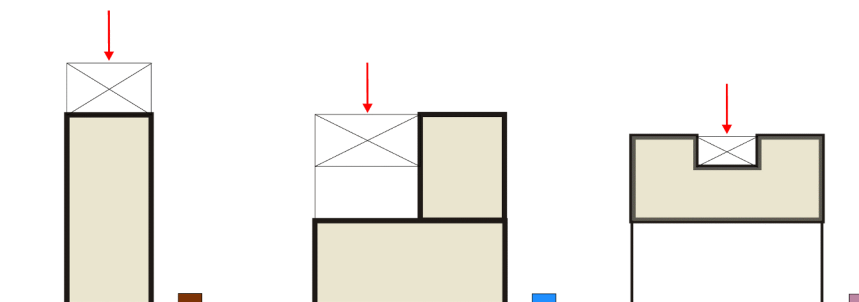
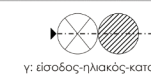

■ Είσοδος μέσω κτίσματος

- μονόχωρο κτίσμα - μακρυνάρι
- δίχωρο κτίσμα
- μονόχωρο κτίσμα με πίσω ηλιακό

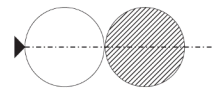
■ Είσοδος μέσω ηλιακού

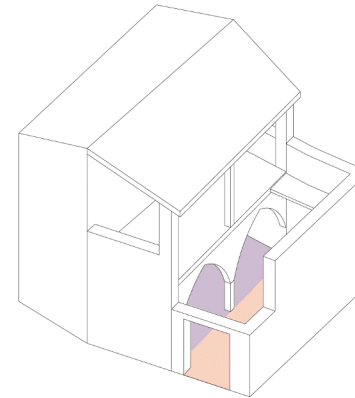
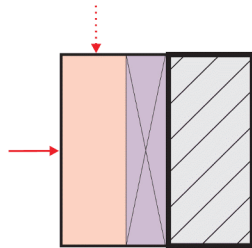
- ηλιακός και ακολούθος κτίσμα
- κτίσματα σε σχέση με τον ηλιακό
- κτίσμα με ηλιακό σε εσοχή και πίσω αυλή

Τύπος Α

Είσοδος μέσω αυλής

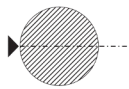

α: είσοδος-αυλή-

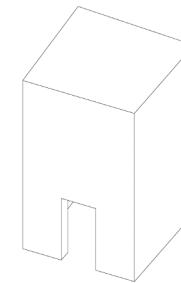
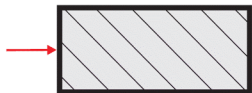

Τύπος Β

Είσοδος μέσω κτίσματος

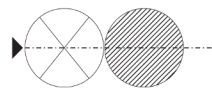

β: είσοδος-κατοικία

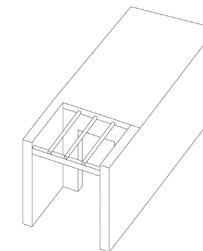
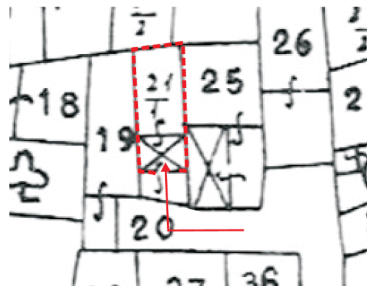

Τύπος Γ

Είσοδος μέσω ηλιακού

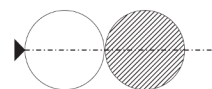

γ: είσοδος-ηλιακός-

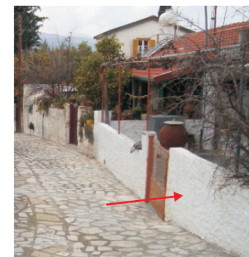
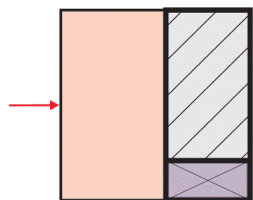

Τύπος Α

Είσοδος μέσω αυλής

α: είσοδος-αυλή-κατοικία

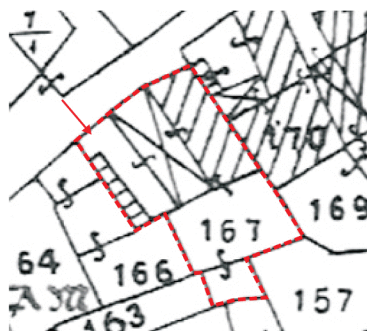
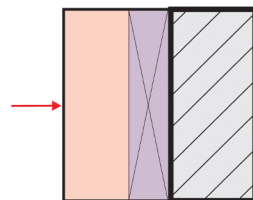

Τύπος Β

Είσοδος μέσω κτίσματος

β: είσοδος-κατοικία

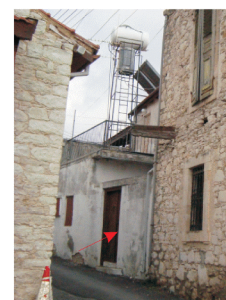
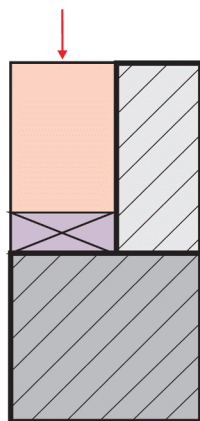

Τύπος Γ

Είσοδος μέσω ηλιακού

γ: είσοδος-ηλιακός-κατοικία

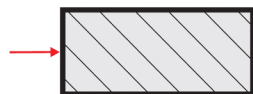

Τύπος Α

Είσοδος μέσω αυλής

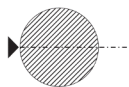

α: είσοδος-αυλή-

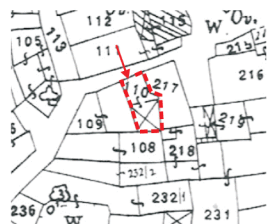
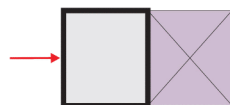

Τύπος Β

Είσοδος μέσω κτίσματος

β: είσοδος-κατοικία

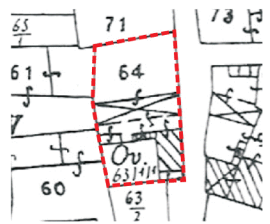
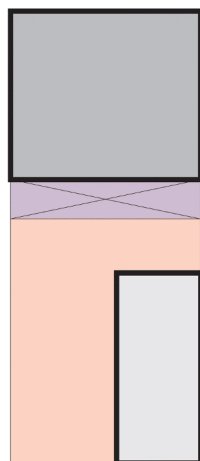

Τύπος Γ

Είσοδος μέσω ηλιακού

γ: είσοδος-ηλιακός-

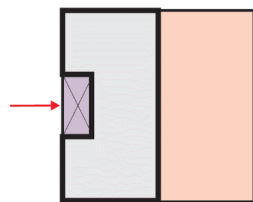

Τύπος Α

Είσοδος μέσω αυλής

α: είσοδος-αυλή-

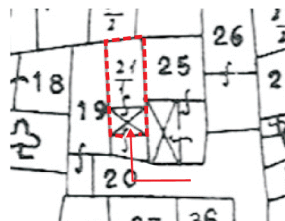

Τύπος Β

Είσοδος μέσω κτίσματος

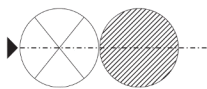

β: είσοδος-κατοικία

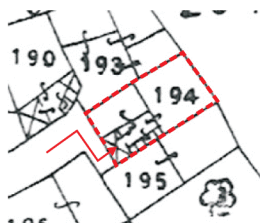
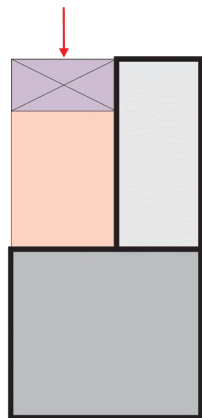

Τύπος Γ

Είσοδος μέσω ηλιακού

γ: είσοδος-ηλιακός-

- Αυλή
- Ηλιακός
- Μακρυνάρι μονώροφο
- Μακρυνάρι διώροφο
- Δίχωρο μονώροφο
- Δίχωρο διώροφο

Μέσα από τη σχέση δομημένου - μη δομημένου μπορεί να διακρίνει κανείς την πυκνή δόμηση του οικισμού και τη σχέση κτίσματος και ανοιχτού χώρου. Συγκεκριμένα, δημιουργούνται εσοχές από το δρόμο στις κατοικίες, λόγω της συνηθέστερης περίπτωσης τυπολογίας όπου η είσοδος γίνεται μέσω της αυλής

Υλικά

Το κύριο υλικό κατασκευής που χρησιμοποιείται στην τοιχοποιία είναι η ιζηματογενής πέτρα από την περιοχή Λευκούρα που βρίσκεται κοντά στο χωριό. Οι πέτρες τοποθετούνται σε στρώσεις, ανάμεσα στις οποίες παρεμβάλλεται κονίαμα. Τα κενά που δημιουργούνται από την τοποθέτηση μεγαλύτερων λίθων συμπληρώνονται με μικρότερες πλακοειδείς πέτρες (χαλίκια). Άλλα χαρακτηριστικά στοιχεία της τοιχοποιίας είναι τα ράμματα, δηλαδή η ευθυγράμμιση των πετρών σε οριζόντιο επίπεδο, ανά απόσταση 50-60 εκατοστά και οι σκαλοσιώτρυπες, οπές στον τοίχο, οι οποίες χρησιμεύουν στη στήριξη των σκαλωσιών κατά τη διάρκεια κατασκευής.

Οι τοίχοι έχουν πάχος γύρω στα 50 εκατοστά. Στο εσωτερικό επιχρίονται πάντα με γύψο, ενώ σε μερικά κτίσματα συναντάται και εξωτερικό επίχρισμα.

Ένα άλλο υλικό κατασκευής είναι το κόκκινο τουβλάκι, το οποίο αν και μεταγενέστερο, θεωρείται παραδοσιακό γιατί εντοπίζεται σε αρκετά κτίσματα. Και σ' αυτήν την περίπτωση, όπως και στο κτίσιμο με πέτρα, τα τούβλα τοποθετούνται σε στρώσεις, ανάμεσα στις οποίες υπάρχει κονίαμα. Χαρακτηριστικό των κτισμάτων από κόκκινο τουβλάκι είναι οι καμάρες, οι οποίες έχουν τη μορφή ημικυκλικού ή οξυκόρυφου τόξου όπως συμβαίνει στην περίπτωση κτισίματος με πέτρα.

Στέγαση

Ο επικρατέστερος και παλαιότερος τύπος στέγασης στη Λάνια είναι το οριζόντιο δώμα, χωρίς όμως να απουσιάζουν και οι στέγες (μονόριχτες και δίρριχτες). Τα δώματα αποτελούνται από μια σειρά με βολίτζια (κορμοί δέντρων) ή μορίνες (δοκάρια ορθογώνιας διατομής), πάνω στα οποία τοποθετούνται καλάμια, κλαδιά δέντρων ή σανίδια και στη συνέχεια επιστρώνονται με χώμα. Η συντήρηση του δώματος - για την αποφυγή της εισόδου νερού στο κτίσμα και το κλείσιμο ρωγμών- γίνεται με το τζιλίντρι, ένα είδος λίθινου κύλινδρου. Η κατασκευή των στεγών γίνεται με τον ίδιο τρόπο, με τη διαφορά ότι πάνω από το χώμα, τοποθετούνται κεραμίδια.

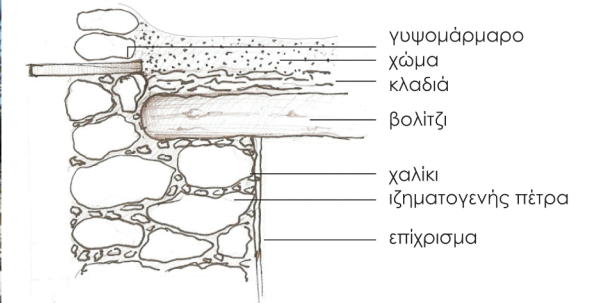
επίπεδο δώμα

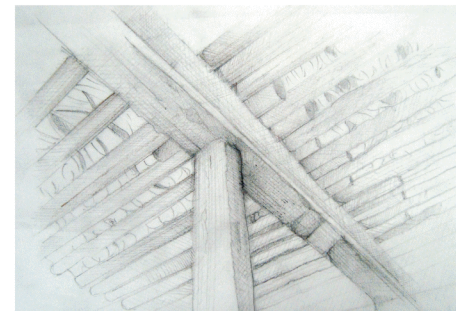
δίρριχτη στέγη

μονόριχτη στέγη

Το οριζόντιο δώμα απολήγει περιμετρικά σε μια σειρά από πέτρες παραλληλεπίπεδου σχήματος-κρόδωμα.

Η γεφύρωση του ανοίγματος στα δίχωρα γίνεται συνήθως με ξύλινη νεκά (δοκάρια ορθογώνιας διατομής) και ξύλινο στύλο, ενώ σπανιότερα με οξυκόρυφη καμάρα.

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό στοιχείο είναι η ξυλόγλυπτη οροφή, με τον διακοσμητικό ρόδακα και τον κρίκο.

Ανοίγματα

Τα ανοίγματα στις παραδοσιακές κατοικίες της Λάνιας ποικιλούν ανάλογα με το μέγεθος του κτίσματος και τη χρήση αυτού. Ακόμη, παρατηρήθηκε ότι στις παλαιότερες κατοικίες εμφανίζονται τόσο μικρά και λιγότερα γίνονταν ανοίγματα, φανερώνοντας την ανασφάλεια που ένιωθαν οι κάτοικοι της εποχής. Τα παράθυρα είναι ορθογώνια και σπάνια τοξωτά.

Θύρες: Οι εξώθυρες στις κατοικίες της Λάνιας έχουν καθοριστικό ρόλο, κυρίως στην ανάπτυξη σχέσης δημόσιου-ιδιωτικού, οι οποίες βέβαια μεταλλάσσονται ανά κατοικία. Η παραδοσιακή πόρτα που ανοίγεται στον μαντρότοιχο, οπότε οδηγεί στην αυλή, είναι σανιδωτή και αποτελείται κυρίως από σανίδες μεγάλου πλάτους, την ξύλινη μορίνα με το παραδοσιακό απλό ξύλινο κάδρωμά της. Η σανιδωτή πόρτα έχει οριζόντιους ξύλινους ζυγούς και κλείνει εσωτερικά με ξύλινο μαντάλι. Η εξώπορτα διαμορφώνεται με τον ίδιο τρόπο συνήθως. Σε κάποιες περιπτώσεις όμως κατοικιών, η εξώπορτα έχει ημικυκλικό σχήμα και χαρακτηρίζεται από διάκοσμο, με πελεκητή πέτρα. Επιπλέον, ο διάκοσμος γίνεται πιο έντονος και από τις επιγραφές που αναγράφουν τη χρονολογία ανέγερσης του κτίσματος. Ακόμη, παρατηρήθηκαν και μερικές περιπτώσεις κτισμάτων που φέρουν φυλακτά πάνω από το λίθινο πλαίσιο της ξωπόρτας.

Οι πόρτες, είναι κυρίως σανιδωτές αλλά εμφανίζονται και μερικές περιπτώσεις κτισμάτων αστικού τύπου με ταμπλαδωτές πόρτες, οι οποίες είναι μεταγενέστερες.

άνοιγμα με σιδεριά

άνοιγμα με ανάγλυφο από σιδεριά

άνοιγμα με σιδεριά με ανάγλυφο

άνοιγμα με περσιάνες

σανιδωτό άνοιγμα

σανιδωτό άνοιγμα

σανιδωτή ξύλινη θύρα

θύρα με λαξευτό καμαρωτό πλαίσιο και διάκοσμο

ταμπλαδωτή θύρα με λαξευτό καμαρωτό πλαίσιο και διάκοσμο, αστικού τύπου

ταμπλαδωτή θύρα αστικού τύπου

ταμπλαδωτή θύρα αστικού τύπου

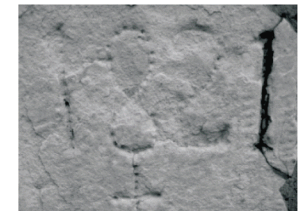

ανάγλυφες διακοσμήσεις

Παράθυρα: Τα είδη των παραθύρων που συναντούμε στο χωριό είναι τα σανιδωτά, τα ανοίγματα με σιδεριά και μεταγενέστερα τα παράθυρα με περσιάνες.

φυλακτά κπρίου

πλάκα με ανάγλυφο την χρονολογία κατασκευής του κτίσματος

διπλομούρελλη καμάρα

διπλομούρελλη καμάρα

διάκοσμος στα πόδια της καμάρας

Καμάρες: Στην περίπτωση της Λάνιας, οι καμάρες χρησιμοποιούνται είτε για τη στήριξη του ηλιακού είτε της στέγης του δίχωρου. Ανευρέθηκε εντούτοις και μια ιδιαίτερη περίπτωση μονομούρελης καμάρας σε κτίσμα, ίσως μεταγενέστερη και κάπως πρόχειρα διαμορφωμένη. Αποτελούσε μια δεύτερη είσοδο στο κτίσμα μέσω ηλιακού.

Η καμάρα της Λάνιας είναι οξυκόρυφη (διπλομούρελλη) και χρησιμοποιείται σε κτίσματα που εκφράζουν ευμάρεια και πλούτο. Το σχήμα της καμάρας διαμορφώνεται από το μούρελλο, καλάμι το οποίο καθορίζει τη γραμμή κατεύθυνσης της καμάρας. Για τη δημιουργία οξυκόρυφων καμάρων, το μούρελλο στερεώνεται σε δύο θέσεις διαδοχικά στην ορισμένη απόσταση του ανοίγματος της καμάρας.

Ο διάκοσμος της καμάρας εμφανίζεται κυρίως στην απόληξή της αλλά και στην έδραση της.

εξωτερική σκάλα που οδηγεί στο δώμα του ληνού

εσωτερική σκάλα που οδηγεί στο δώμα μιας παραδοσιακής κατοικίας

Σκάλες: Οι σκάλες, παρά το σημαντικό τους όγκο δεν επηρεάζουν άμεσα την όψη της κατοικίας εξωτερικά, ειδικότερα όταν αναπτύσσεται εντός της αυλής και οδηγεί στο δώμα (τα δώροφα που ανευρέθηκαν ήταν λιγοστά). Οι σκάλες διαμορφώνονται κυρίως με κόγχες διαφόρων μεγεθών που συναντούμε και στους μαντρότοιχους και χρησιμεύουν ως σταμνοστάτες. Ακόμη, παρατηρήθηκε πως η θέση της σκάλας καθορίζεται και από το χαρακτήρα του κτίσματος και κατά πόσο το κτίσμα είχε δημόσια ή ιδιωτική χρήση.

παραδοσιακό πηγάδι της Λάνιας

διάκοσμος κρήνης

φουρνί

παραδοσιακή τοξωτή εσοχή μαντρότοιχου, σταμνοστάτης

τζάκι

Επιμέρους «χρηστικά» μορφολογικά χαρακτηριστικά :
Αναμφίβολα, η Λάνια χαρακτηρίζεται από τα επιμέρους μορφολογικά στοιχεία της που ενώ δεν είναι διακοσμητικά - έχουν ιδιαίτερη χρηστική σημασία - συμβάλλουν στην αισθητική ανάπτυξη των κτισμάτων της.

α) Πηγάδια

Τα πηγάδια αποτελούν σημαντικά στοιχεία της αρχιτεκτονικής της Λάνιας και ανευρέθηκαν σε αρκετά κτίσματα. Τα πηγάδια χρησίμευαν στην άντληση νερού από πηγή και για την τροφοδότηση με αυτόν τον τρόπο της κατοικίας. Σε κάτοψη το πηγάδι αποτελείται από το άνοιγμα προς την πηγή και έχει αρκετά μέτρα βάθος, ενώ σε ένα μέτρο ακτίνα περιμετρικά αυτού του ανοίγματος επενδύεται ο χώρος με πέτρα και οριοθετείται με αυτό το τρόπο το πηγάδι.

β) Κόγχες

Κατά την κατασκευή της τοιχοποιίας δημιουργούνται εσοχές στο πάχος του τοίχου. Οι εσοχές αυτές παρατηρούνται εντός και εκτός των κατοικιών ανάλογα με τη χρήση που ήθελαν να αποκτήσουν. Οι εσοχές αυτές είναι είτε τοξωτές είτε ορθογώνιες. Λειτουργούν συνήθως σαν σταμνοστάτες ή ως χώροι για φύλαξη αντικειμένων.

γ) Κρηνή-Βρύση

Η κρηνή διαδραμάτιζε σημαντικό κοινωνικό ρόλο στη ζωή των κατοίκων του χωριού. Στη Λάνια παρατηρείται σε σημείο όπου δημιουργείται πλάτωμα, ενισχύοντας την κοινωνική του πτυχή. Συνήθως, έχουν καμαρωτό σχήμα και κατασκευάζονται από την τοπική πέτρα του χωριού. Χαρακτηρίζονται ακόμη και από πλούσιο διάκοσμο.

δ) Φουρνί

Το φουρνί είναι ακόμη ένα στοιχείο το οποίο αποτελεί οργανωτικό την αυλή των κατοικιών στην Λάνια. Κάποιες φορές εφάπτεται πάνω στο ίδιο το κτίσμα ενίοτε είναι αποκολλημένο από αυτή. Κατασκευάζεται από πλιθάρι ενώ αποτελείται από δύο επίπεδα, το ένα για ψήσιμο φαγητού ενώ το χαμηλότερο επίπεδο ως χώρος για τα ζώα.

ε) Τζάκι

Το παραδοσιακό τζάκι της Λάνιας είναι κυρίως γωνιακό με λευκό επίχρισμα και το κάτω μέρος του είναι καμαρωτό με απλό διάκοσμο. Στο πάνω τμήμα του ενσωματώνονται στοιχεία οριζόντια που λειτουργούν ως ράφια.

Στην Λάνια όπως και σε άλλους παραδοσιακούς οικισμούς παρατηρείται η συνεχής δόμηση των κτισμάτων κατά μήκος του δρόμου. Μπορεί να διακρίνει κανείς μια σχέση να αναπτύσσεται στις όψεις μεταξύ κενού και πλήρους. Αυτό οφείλεται στις διάφορες τυπολογίες των κτισμάτων (διώροφα, μονώροφα) και λόγω των δρόμων που διαρκώς τέμνονται μεταξύ τους, δημιουργώντας τις επιμέρους ζώνες κυκλοφορίας. Από τις όψεις μπορεί κανείς να διακρίνει την πολλαπλότητα των τυπολογιών των κτισμάτων, έτσι η ομοιομορφία να αναιρείται. Επιπλέον, τα κτίσματα εφάπτονται με κοινούς τοίχους.